

# Лъапсэр аухъумэзэ

Адыгэ Республикэм и Лышъхъэу Къумпыл Мурат тарихъ шэнэгъэхэмкэ кандидатэу, шэнэгъэхэмкэ Урысые Академилем материалнэ культурэм ихьишъэкэ институт Гупчэ Азиемрэ Кавказымрэ яархеологиекэ иотдел инаучнэ юфышъэ шъхъаэу Виктор Трифоновым, тарихымкэ Къэралыгъо музейм археологии саугъэтхэмкэ иотдел ипащэу Наталья Шишинам, Урыс географическэ обществэм и Адыгэ шъолыр къутамэ итхаматэу Игорь Огай зэукигъу адыриагъ.

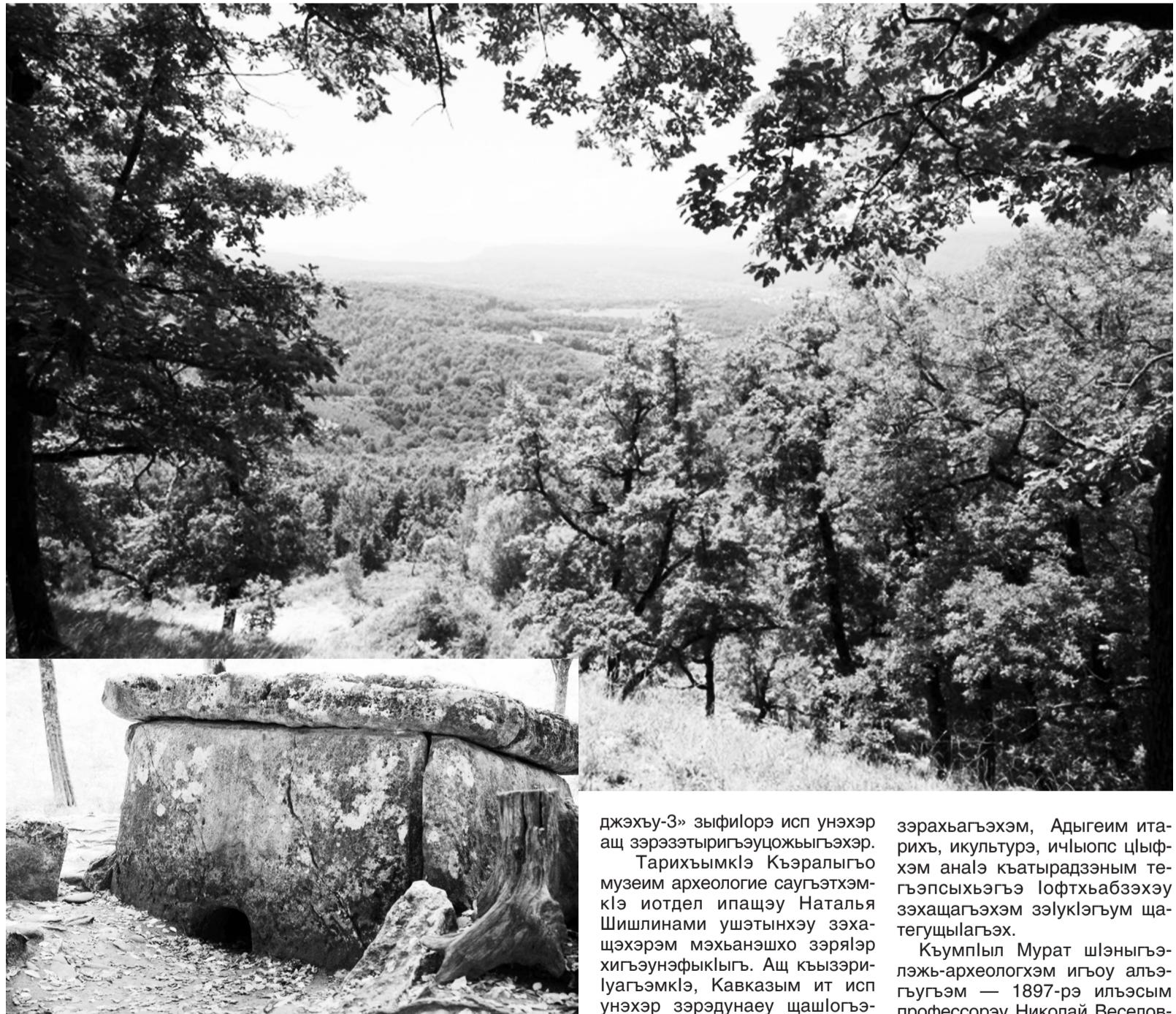
Зэукигъум хэлэжъагъэх культурэ кээним икъэхъумэнкэ ыкъи игъэфедэнкэ АР-м и Гъэ-Иорышланпэ ипащэу Цыптынэ Рустем, Адыгэ Республикэм и Лышъхъэ ипресс-секретарэу Хъакимэфэ Налбый.

Культурэ-тарихъ кэныр къэхъумэгъэним, краеведением республикэм хэхъоньгэ щегъэшыгъэним атэгъэпсихъэгъэ проектхэм ахэр атегущыагъэх.

**В**олонтер движениер колхидскэ хэшъаэмрэ испунэхэмрэ зэтегъэ-уцожыгъэнхэм афэИорышIэшт. Адыгэим и Лышъхъэ зэрэхигъэунэ-фыкыгъэмкэ, а лъэнэкъуитIури зигъю Юфыгъохэм ашыщых, хэшъаэр мыкIодыжыннымкэ, испунэхэр зыпкъ игъэуцожыгъэнхэмкэ псынкэ шъыпкъэу Юфтихъабзэхэр зехъэгъэнхэ фае.

Адыгэим итарихъ-культурэ, ичыопс кээн къэхъумэгъэнхэмкэ юфэу ашэрэм республикэм ихбээз юшхъэтхэм зырагъэ-ушомбгу зэршоигъор Къумпыл Мурат къыуагъ. Республиком ипащэ ишлэшкэ, хабзэм икъулыкхъем, научнэ юфышъэхэм, общественностью ашкэ акуячэ зэдьирахъылпэн фае. Ныжыкэ форумэу «Фыщт-2018-рэ» зыфиорэм къыщыгъуцилээ, Къумпыл Мурат волонтер движение «Тльапсэр къэтыухъумэн» зыфиорэр зэхажэнэу игъо афильэгъутгъагъ.

А волонтер движениер колхидскэ хэшъаэмрэ испунэхэмрэ



зэтегъэуцожыгъэнхэм афэорышъэшт. Адыгэим и Лышъхъэ зэрэхигъэунэфыкыгъэмкэ, а лъэнэкъуитIури зигъю Юфыгъохэм ашыщых, хэшъаэр мыкIодыжыннымкэ, испунэхэр зыпкъ игъэуцожыгъэнхэмкэ псынкэ шъыпкъэу Юфтихъабзэхэр зехъэгъэнхэ фае.

Аш пае 2013-рэ ильзым республикэ бюджетым мыльку

шуклае къыхагъэкыгъагъ. Адыгэ Республикэм икъэхъумэнрэ игъэфедэнрэ афэгъэзэшт Гъэ-Иорышланпэ кызэрэригъэблэгъагъэм тетэу археологическэ экспедицием республикэм юф щишлагъ. Виктор Трифоновыр аш ипэшагъ. Шэнэгъэлэжым зэукигъум къышыуагъ а экспедицием мэхъанэшхо зэриагъэр, «Хъ-

джхъу-3» зыфиорэ испунэхэр аш зэрээтигъэуцожыгъэхэр.

Тарихымкэ Къэралыгъо музейм археологии саугъэтхэмкэ иотдел ипащэу Наталья Шишинами уштынхэу зэхажэхэрэм мэхъанэшхо зэряэр хигъэунэфыкыгъ. Аш къызэри-юуагъэмкэ, Кавказым ит испунэхэр зэрэдунаеу щашогъэшэгъоньх.

Волонтер движениякэм хэхъоньгэе ышынымкэ Урыс географическэ обществэм и Адыгэ регион къутамэ амалдэгү зэрилээ Игорь Огай хигъэунэфыкыгъ. Гүшүэлээ пае, обществэм хэгъэгүмрэ республикэм яшэнэгъэлэж цэрилохэм гүсэнгъэ адыри. Испунэхэр зыпкъ игъэуцожыгъэнхэм иофтхъабзэу тапэкэ

зэрахъагъэхэм, Адыгэим итарихъ, икъэхъумэнрэ, ичыопс цыфхэм анаэз къатырадзэним тэгээпсихъэгъэ юфтхъабзэхэу зэхажагъэхэм зэукигъум щатгушыагъэх.

Къумпыл Мурат шэнэгъэлжэ-археологхэм игоу алъэгъуцилээ — 1897-рэ ильзым профессорэу Николай Веселовскэм кыгытотыгъэгъэ мыжкоху испунэм щышигъэхэм ахэшыкыгъэ экспонат Адыгэ Республикэм и Лъепкъ музей къыщызэхъуягъэним дыригъэштэй. Джащ фэдэу испунэхэр зыпкъ игъэуцожыгъэнхэм пае поселкэу Каменномостскэм илээбо-блэгъу археологическэ экспедициехэр щизэхэшгъэнхэм иофиагъу тегущыагъэх. *(Икъюх я 2-рэ н. ит.)*

# Лъапсэр аухъумээ



(Икъеу).

Зеко къебарлыгъээс гупчэу, дольмен культурэм иархеологическе паркэ «Кожжохские дольмены» зыфиорэм игъепсынкэ Урыс географическе обществэм и Адыгэ регион къутамэ итарихъ-просветительскэ проект гъецкIэгъэнни мэхъанэшко зэрилэ Адыгэим и Лышъхъэ анаэ тырагирьэдзагь.

Адыгэим и Лышъхъэ пшъэрьль афишыгь «Мегалиты Майкопской культуры» зыфиорэм тхылым икъидэгъэкынкэ шэныгъэлжъем Испытага афэхүнхъэу. Тарихъимкэ Къералыгъо музей къызызэуахыгъэр ильэс 150-рэ зыхынхурэм а тхылтыр къыдацгъэкынэу рагъухъэ.



Движения-кIэу «Тльапсэ къетухъумэн» зыфиорэм къызыщыхъугъэх чыгу гупсэр шIу зэрильэгъурэр къэзыгъэльягъо, зызыгъэчаны зыштоигь цыфхэр зэрипхыщых.



## «Зы Йоф зэкIэми зэдэдгъэцакIэрэр»

Адыгэ Республикаем и Правительствэ зычэйт унэм Адыгэим и Лышъхъэу КъумпIыл Мурат КПРФ-м икъутамэу Адыгэ Республикаем и Къэралыгъо Совет — Хасэм щыIэм ипащэу Евгений Саловыи йофшIэту зэлукIэту щыдрыиагь. Хэдзынхъу щылагъэхэм якIэуххэм, джащ фэдэу хэдзаклохэм яштоигьонгъэхэр гъецкIэгъэнхэмкэ шэгъэн фаяхэм ахэр атегушыагъэх.

ЗэлукIэгъум хэлжэхагъэх Адыгэ Республикаем и Премьер-министрэу Александр Наролиниыр, Адыгэ Республикаем и Лышъхъэрэ Адыгэ Республикаем иминистрэхэм я Кабинетрэ я Администрации ипащэу ТхакIуущыи Мурат.

Адыгэ Республикаем и Лышъхъэ къызэрэхигъэштыгъэмкэ, цыфхэм ящилахъ нахыши шыгъэнным фытегъэпсыхъээшэе пшъерьльхэм язэшохынкэ партиехэм азыфагу зэгурлыонгъээшэхэл зэдэгүшыгъэхэр ренэу щеклох.

«Тэ партие зэфэшхъяфхэм тыралыкIу, ау зы Йоф тызфэлажъэрэр — Республикаем щылахъ ильыр нахыши шыгъэнныр ары. А гухэльыр къиддэхъуным пае цыфхэм

яепллыкI, Республикаем щылсэухэрэр зыгъэгумэкIхэрэр тшэнхэм мэхъанэ гъэнэфагъэ яIеу щыт. Джащ пае хэдзаклохэм яепллыкIхэрэр зэфэтхысыжъхээ, ахэр щыIэнгъэм щылхырытынхэм пае зэкIэми ткIуачэ зэхэтлхъан фая», — къыуагь Адыгэ Республикаем и Лышъхъэ.

Евгений Саловыи Мыекуялэ щылсэухэрэр яштоигьонгъэхэм, КПРФ-м щыкIэ народнэ депутатхэм якъэлэ Совет хэхъагъэхэм апастьхъе ит пшъерьльхэм афэгъэхыгъэу къылотагь, аш даюу къыгъэгүгъагъэх хэдзаклохэм яфедэ къыдалтытээ, хабзэм игъецкIэло къулыкIуухэм зэришыгъагъэх лылкIахъэу адэлжэхэнхэм зэрэфхэхэзирхэмкэ.

КъумпIыл Мурат депутататэу хадзыгъэхэм игъю афильтэгъуу къалыщыль йофшIэнхэм язэшохын чанэу хэлжэхэнхэу, къалэр нахь зэтэгъэпсихъэгъэнхэмкэ депутат ултэйкIун йофшIэнни агъельзшиныу ыкIи аш даюу общественэ мэхъанэ зиIэ проектхэм ягъецкIэн, шэмбэт шыхъяфхэри зэрэхэтэу, цыфхэр нахыбиш хагъэлжэхэнхэу.

## ХэдзакIохэм яштоигьонгъэхэр гъецкIэгъэнхэр

Адыгэим и Лышъхъэу КъумпIыл Мурат ЛДПР-м и Адыгэ шьольыр къутамэ иофхэр зыгъэзекIохэрэ Евгений Груниним зэлукIэгъу зыдьреIэм хэдзаклохэм яштоигьонгъэхэр гъецкIэгъэнхэмкэ йофшIэнэу зэшIуахыщтымкэ зэрэзэдэлжэхъэштхэм тегущыагъэх.

Мы зэлукIэгъум хэлжэхагъэх Адыгэ Республикаем и Премьер-министрэу Александр Наролиниыр, Адыгэ Республикаем и Лышъхъэрэ Адыгэ Республикаем иминистрэхэм я Кабинетрэ я Администрации ипащэу ТхакIуущыи Мурат.

КъумпIыл Мурат къызэрэхигъэштыгъэмкэ, хэдзынхэм якIэуххэм къагъэлжэгъуагь мэкъэтынм изэхэщэн лъэгэпIэ иным диштэу зэрэгкIуагъэх. Цыфхэм политикэм епхыгъэ еллтыкIеу яIэхэр шхъэхигъуу къалонимкэ ар амалышоу щытыгь.

«Хэдзынхэм къыдалтытэрэ пшъерьль шхъялэхэм зыкIэ ашыщ цыфхэм зэлукIэгъухэр адырIэнхэр,

зышIогъэшIэгъонхэр зэкъуахъэхэмэ, загъечан-мэ ары кIэух дэгъухэр ашигын залъэкIыщтыр», — хигъеунэфыкIыгь Адыгэ Республикаем и Лышъхъэ.

Общественэ движеникIэр волонтерым и Ильэс Адыгэ Республикаем зэрэцьызэхашэрэм мэхъанэшко зэрилэр Адыгэим и Лышъхъэ къыуагь. Аш ицыхъэ зэрэтельмкэ, движеникIезу «Тльапсэ къетухъумэн» зыфиорэм къызыщыхъугъэх чыгу гупсэр шу зэрильэгъурэр къэзыгъэльягъо, зызыгъэчаны зыштоигь цыфхэр зэрипхыщых.

Сурэтхэр А. Гусевым тырихыгъэх, сайтэу [www.newacropol.ru](http://www.newacropol.ru).

ахэр зыгъэгумэкIырэ йофигъохэм защагъэгъозэныр, хэдзаклохэм яштоигьонгъэхэр пхырыщыгъэнхэмкэ йофшIэн гъэнэфагъэ агъецкIэнни. Партиехэм, общественэ объединениехэм ялыхъохэм тирягъусуу республикэр джыри нахь зэтегъэпсыхъагъэ хууным тиблэжъэн, цыфхэм цыхъэу къытфашыгъэр къэдэгъэшып-къэжынним пае тфэлэкIыщтыр зэкэ тшэн фая», — къыуагь Адыгэ Республикаем и Лышъхъэ.

Евгений Груниним къызэрэхигъэштыгъэмкэ, цыфхэм яштоигьонгъэхэр гъецкIэгъэнхэмкэ пшъэдэкIыж зэрихыэрэ къыгурэло, Республикаем и Лышъхъэ иепллыкIэхэм адырIе гэштэ ыкIи Адыгэим исоциальн-экономикэ хэхъонигъэкIэ пшъэрильэу щытхэр, цыфхэм яштоигьонгъэхэр зэшIохыгъэнхэмкэ шуагъэ къэзытышт зэдэлжэхэнгъэ-зэгурлыонгъэм фэхъазыр.



# ЫЗЫНЫКЪО АПХЪЫГЪАХ

Теңүүж районым игубгъохэм мы мафэхэм йошшынайр ашыжыт. Кынхашт ильесим иғзәбәжүү льэпсәшүү фашынэу фежъағъэхэш, тракторхэм чәчи мафи шыофыр кыззепагъаджэ, чыгур ағауушъабы, чылапхъэр хальхъэ.



Арэущтэу йоф зэрашырәм ишүүгъэктөө чындык 10474-м щыщу піэлъе кіекім хальхъагъэр 3500-м шокы. Мафэ къес еутәкъо агрегатхэм районым-кіе гектар 250 — 300 аш кынышахъо.

Мы лъехъаным бжыхъасәхэм яхэльхъанкіе аш итхэр Пэнэжъыкуа дэт хызымәтшаптэу «Адыгейскемрэ» (ипашер Сергей Шевченкэр, иагроном шхъялар Пышыдаткъо Альберт) фирмәу «Синдика-Агро» зыфалоу Күшү Рэмэзанә зипашщу, Тыгъужь Нурбый зиагроном шхъялар. Апэрәм планын 19,5-у, ятлоннэрәм процент 28,9-у ағацэклагъэх. Тәри нахь йошшырәдэгъухэр зиэ хызымәтшаптэу Күшү Рэмэзанә зипашщем тыкъогъагь, бжыхъасәхэм яхэльхъанкіе йошшынхэр зэрээхэштэйхэр зедгъешшагь.

## ШысәтхыпІш

Планыр гектар 1657-рэ. Апхъыгъа 750-рэ.

Бригадам ичүетчикүү Нэхээ Байзэтэу күтүрүрэу Городским дэт трактор бригадам иунэ тыштыккагъэм бжыхъэ ләжыгъэхэм яхэльхъан зэрээхэштэйхэр дэгъюу кыттилоротагь.

Нафэ кызырәтфэхъугъэмкіе, натрыф гектар 347-у ялангъэр йуахыжыгъа. Тонн 657-рэ гээтийнлийн эхэм ачалхъажыгъ. Тыгъэгъээ гектар 744-м щыщу 610-р къаложыгъа. Тонн 900 фэдиз хамбархэм аращеллэжыгъ. Сое тонни 190-рэ къахыжыгъ.

А зиггуу квэтышыгъэ ләжыгъэхэр, рапсыри зэрэхэтэу, зыттарахыжыгъэхэх хыасәхэр ары бжыхъасәхэр зыщашихэрээр.

Аш фәш, — elo Нэхээ Байзэт, — а ләжыгъэхэр къаложыгъэхэх зэхъум, комбайнхэм кіекіе ауж итхэр диск онтэгъухэр зыпышшыгъе трактор

кочішшохэм хыпкъхэр ағауушъабыгь. Аш ишүүгъэктөө уцижъхэр къиклагъэхеу е уарзэ ильэу ләжыгъэ зытельгыгъэ хыасэ тиэп. Арэущтэу щымытэу кыпшокыштэп, кыпифидэштэп тифирмэ ипашшу Күшү Рэмэзан.

Хыпкъхэр диск онтэгъухэм

**Нафэ кызырәтфэхъугъэмкіе, натрыф гектар 347-у ялангъэр йуахыжыгъа. Тонн 657-рэ гээтийнлийн эхэм ачалхъажыгъ. Тыгъэгъээ гектар 744-м щыщу 610-р къаложыгъа. Тонн 900 фэдиз хамбархэм аращеллэжыгъ. Сое тонни 190-рэ къахыжыгъ.**

кіе зэхээзүүлкэштэгъэхеу, непэ еутәкъо агрегатхэм аш итэу бжыхъасәхэр зыхалхъашт чыгур къафэзгъэхъазырхэрэми тақлупчагъ. Ахэр агрегатитту мэхъух, түри «Челенджер» зыфалохэрэ трактор кочішшохэм афэдэх.

— А тракториттумэ сменитлоу йоф арагашш, — elo учтчикым. — Апэрәм тесхэр күнчыкъохъэблэ калэх — чәшүрэ Лъепцэрыш Альй, мафэрэ йоф зыгашшерэй Хъокло Щамсудин. Чәш-зымафэм нэбгыриттуми къагъэшшыбынэу щытыр гектар 50, ежхэм гектар 65 — 70-рэ къагъэхъазыры. Ахэр йошшыкъохъ, бирсыр апильэп, лъэшэу тагъэрээз. Хъупхъэх, дэгъоу йоф ашш ятлонэрэ «Челенджерим» тесхэр Лъыбзыу Хъалидэрэ Удыкіко Заурра.

Чыгур къэзигъэшшыбыхъэрэ тракторхэм ауж итых бжыхъасәхэр хэзэлхъэхэрээр. Ахэрэдэгъо агрегатитту мэхъух. Зым

йоф зыгашшерэй Лъыбзыу Аслын, ильус чылапхъэр къезышлэрэ шоферэу Лъыбзыу Рэшьидэрэ еутаклоу Пэнэшүү Рэмэзан. Ятлонэрэ еутакло агрегатим ипашш Лъашэкъо Хъазрээн, аши игүсүх Кыкы Аликрэ Жакләмькъо Аскэрэ.

Ахэр Нэхээ Байзэт къызытфелүатхэх ужым ежыри гъусэ къызфэдгъэхъу механизаторхэм йоф зыгашшерэм тыкъуагь. Күнчыкъохъабле тыдэки Гъобэкъуае клоэр гъогум тызэрэхъеу тиджабгъукэ щыль хъесшоу гектар 310-рэ хъурэм тракторхэр зэрэхэтхэр тъэгъуагь. Нахь тызылькъуатэм, чылапхъэр къафэзшэгъэ машиниттуми тақлэрихъагь. Тракторхэр нахь благэ къыззэхъухэм, түмэ диск онтэгъухэр, адриттум сялкэхэр зэрэшшагъэхэр къэльгъуагь.

Аш къэдгъэуцүү тракторишкоу диск онтэгъухэр зыпышшагъэм къикы нэүасэ тызфэхъуагъэр Хъокло Щамсудин. «Сэ механизаторэу йоф сүшнэу зезгэжъагъэр 1991-рэ

**Мы лъехъаным  
бжыхъасәхэм  
яхэльхъанкіе аш итхэр  
Пэнэжъыкъуае дэт  
хызымэтийнлийн  
«Адыгейскемрэ» (ипашер  
Сергей Шевченкэр,  
иагроном шхъялар  
Пышыдаткъо Альберт)  
фирмэу «Синдика-  
Агро» зыфалоу Күшүу  
Рэмэзан зипашшу,  
Тыгъужь Нурбый зиагроном шхъялар.**

ильэсир ары, — elo ләжъэхэр бэрэчтэм, — шлэхэу лъэшэгъу щанэ хъущт чыгум сіэ зыхэлтийр. Аш колхозым сихэтгэйгъ, джы фирмэм имеханизаторэу

сзыылажъэрэ ильесибгъу хүгъэ. Сәш фәд силошшыгъу Лъепцэрыш Альй, ләжъэхэр бэлах, шыпкъенгъы ил. Аши чәшүрэ йоф ешш. Сменэ нормэр гектар 20. Сэ мафэм гектар 35 — 40-м нэсэу къесэгъэхъазыры». Ар өлош, сэпэ тіэкүм зыкыригъэштээжъэ.

Аш ыуж гүшүүгъу тыфэхъуагь Лъыбзыу Аслын эзиутэкъо агрегат чылапхъэр датэкъонэу къеуцүгъеми. «Рэмэзан, ошш тиунагъокэ егъашш чыгум идэлжъэн тыптыльызэ къызэрэхъырэр, — ылуу нэгүшшоу кытпэгъокыгь. — Сятэу Аскэр колхозым иапэрэ механизаторэрэ зэрэшшытгъеми ушыгуаз. Сышынхыкъу Хъалиди сэри тята ильагоо тырэкъо. Сэ ильес 63-рэ сыныбжы, механизаторэрэ йоф зысшшерэр ильес 50 хъугъэ. Сыккэгъожырып ыкы.

Хъалыгъу умышхэу ушыгъу шүүштэп. Насыпгъэба, тхъягъоба аш икъехыжын упльыныр?! Мары кіэл дэгүххэу Пэнэшүү Рэмэзан. «Рэмэзан, ошш тиунагъокэ егъашш чыгум идэлжъэн тыптыльызэ къызэрэхъырэр, — ылуу нэгүшшоу кытпэгъокыгь. — Сятэу Аскэр колхозым иапэрэ механизаторэрэ зэрэшшытгъеми ушыгуаз. Сышынхыкъу Хъалиди сэри тята ильагоо тырэкъо. Сэ ильес 63-рэ сыныбжы, механизаторэрэ йоф зысшшерэр ильес 50 хъугъэ. Сыккэгъожырып ыкы.

Хъалыгъу умышхэу ушыгъу шүүштэп. Насыпгъэба, тхъягъоба аш икъехыжын упльыныр?! Мары кіэл дэгүххэу Пэнэшүү Рэмэзан. «Рэмэзан, ошш тиунагъокэ егъашш чыгум идэлжъэн тыптыльызэ къызэрэхъырэр, — ылуу нэгүшшоу кытпэгъокыгь. — Сятэу Аскэр колхозым иапэрэ механизаторэрэ зэрэшшытгъеми ушыгуаз. Сышынхыкъу Хъалиди сэри тята ильагоо тырэкъо. Сэ ильес 63-рэ сыныбжы, механизаторэрэ йоф зысшшерэр ильес 50 хъугъэ. Сыккэгъожырып ыкы.

— Аүштэу зыккэхъуэр, — къыхэгүшүүгъу чылапхъэр къязышлэрэ шоферэу Лъыбзыу Рэшьидэрэ, — мэфэ ренэм йоф тшыгъа, мэзахэ хьоу, тыхэкъыжын зыхъукэ, сялкэм чылапхъэр псынкъеу сялкэм зэрэдатахъорэр! Мафэ къес бжыхъасәхэм гектар 30-м ехуу хэтэлхъэ. Ар етхъын фаем фэдиттэ мэхъу.

— Аүштэу зыккэхъуэр, — къыхэгүшүүгъу чылапхъэр къязышлэрэ шоферэу Лъыбзыу Рэшьидэрэ, — мэфэ ренэм йоф тшыгъа, мэзахэ хьоу, тыхэкъыжын зыхъукэ, сялкэм чылапхъэр псынкъеу сялкэм зэрэдатахъорэр! Мафэ къес бжыхъасәхэм гектар 30-м ехуу хэтэлхъэ. Сэри чдэхъылдэх хыгызгъэшш, сихъялтэр 8 мыхъузэ чылапхъэр хыасэм къесэгъэс.

Хъасэм тыкъыхэкъыжызэ, щэджэкъуашхэр къафэзшэгъэ автомашинэр къызэрэсигъэри тъэгъуагь.

— Щэджэкъуашхэм изакъоп, — elo фирмэм иагроном шхъялар ил энгүхүм гүшүүгъу тызфэхъуагь Тыгъужь Нурбый, — губгъом ит механизаторхэр зымы щыдгъакхээрэп, ренэм тахэт. Непэ бжыхъасәхэм яхэлхъян тызэрэхъылым өлтүүгъи ләжъыгъеу къетхъыжыштыр. Тичыгъухэр elo ямыгъу дэгъоу агъашшэхъ, чылэпхъэ лъэпкъышоу, тэ тыулпэлэкъуяа «Адель» зыфилорэм фэд хатлхъэрэр. Апэрэ ре-продукции зиэ чылапхъ. Сево-оборотыр тыукъорэп. Тибжыхъасәхэр зэкэ зыщетхъыхэрэр рапсыр, натрыфыр, тыгъэгъа-зэр, соор зытхъыжыгъэхъ хыасәх. Коцэу тшлэнэу зытхъир гектар 1044-рэ. Мэфэ зытхъир хэтлхъагъэр 500-м шокы. Мафэ къес тиетүэкъо агрегатитту бжыхъасәхэм гектар 70-рэ хальхъэ. Джыри непэ-неуцшэу еутәкъо агрегатитту агодгъэхъошт. Бжыхъасәхэм гектар пэпч аммофос килограммишъе адыхэтэлхъэ.

**НЭХЭЕ Рэмэзан.**



Зэнэкъоќум ишъолъыр чэзыу

# ГукІэгъум фапІух

«Доброволец России-2018» зыфиорэ Урысые зэнэкъоќум ишъолъыр чэзыу кыдыхэлъытагъэу бэмышлэу Адыгэ республике кіэлэцыкъу тхыльеджапІэм юфтихъабзэу «Быть добрым просто» зыфиорэр щизэхащэгъагь.



Лъеныхъоу «Іэпилэгъу хъунхэм фытегъэпсыхъаѓъахъ» зыфиору псэуплэ-шхъеѓъэзывиэ зимиыэ псэушхъэхэм адеѓъеним ар фэгъэхъыгъагь. Зигъо юфтигъо инымкэ тхыльеджапІэм тхыль къэгъельэгъонхъу «Ныбджэгъу шылыкъе зыфшыхъ», «Хъэхэмре четыухэм-рэкъе тхыльхэм ялыхъужъыхъ» зыфиохъеу къагъэхъазыргъэхъем тхыль дэгъубе ыкъи альбом кіэреклабе ашагъэфедагь. Мэклайхэм атетых хъе лъепкъ зэфшхъафхэм яхылгэгъе тхыльхъер, тхаклохъу М. Пришивиним, Н. Носовым, А. Чеховым, И. Тургеневым япшисэхэр ыкъи ярасказхэр («Каштанка», «Муму», нэмыкхэр) зыдэхъер.

Зигъо юфтихъабзэм Мые-

куапэ иублэпіе еджапІэу «Глобус», лицейхъу NN 8-м, 19-м, гурит еджапІэхъу NN 11-м ыкъи 15-м къарыкыгъе еджаклохъер хэлэжъагъахъ, творческэ юфшиэн гъэцкінен «Сэры ыкъи сипсазуихъ» зыфиорэр къагъэхъазыргъагь. Аш ельтыгъеу еджэкко цыкликъем якъесэ хъэм, чатыум, цыгъом, попугаим е нэмыхъи бзыум, псэушхъе лъялкъым яхылгэгъе къэлотэн-тхыгъер сурэтхэгъиэгъе, ехъхэм ашыгъе зурэтхэмкэ къагъэхъаѓъагь.

Кіэлэцыкъу хэхэм еплъыкъе тэрэз ягъэгъотыгъеним мы проектир фэлажье, псэушхъе зэфшхъафхэм яшыкіе-гэпсыкіхъер нахъ куоу ашленыр ыкъи узэрадэзеклоштим фе-

хазырынхъер къиделъытэ. Аши изакъоп, проектым кіэлэеджа-

клохъем дунэееплъыкъе тэрэз ягъэгъотыгъенимкэ мэхъанэ ил: зымылтэкъирэм удеѓэнэ, уфэгумэкъыныр, гукІэгъу фэпшыныр. Псэ зыпти дунаимкэ псэушхъэхъер ары анахъеу анаэ зытетыгъагь. Ахэм, мыгущылхэм, фыщытыкъе тэрэз афуун-иеныр зерищицлагъагь, аш фэдэ шыкіе-гэпсыкъем шүшлэнэ, гукІэгъур къизэраклаклорэр ыкъи ежхэм, еджаклохъем, нахъ ин зыхъухъекъе, цыф зэхтэти-хабзэмкэ а зэкъе къизэрашхъа-пэжыщытэр юфтихъабзэм щыкІэгъетхыгъагь.

Зигъо юфтигъоу тхыльеджапІэм щыгъем «Мыекъуапэ ипсэушхъе гъорыклохъер» зыфиорэ сообществэм ивлонтерхъ, «Докторэу Ярошенкэм иветеринар Іэзап!» зыфиорэм илофшихъер, кинологхъ, яхъэхъер ягъусэу, хэлэжъагъахъ.

Сурэтхэгъиэ къэгъельэгъонхъу «Сибысым сылъэхъу» зыциэм унаэ зытырыуигъадзэштыгъ. Хъэ лъялкъ зэфшхъафхъер аш ипльягъоштыгъагь. Юфтихъабзэр зэрэштигъе шүшлэн нэшанэ хэлъеу куягъэ, къэгущи-гэгъе нахъижхъеми гукІэгъур, ош нахъ хъыбэим уфэгумэкъын зэрэфаер, а зэкъе цыфыгъе хабзэу зэрэштигъ къалуагь, псэ зыпти дунаир шыкІэшлү-шэнышумэ зэрагъэ-пэйтэрэр клаѓэхъигъ, кіэлэцыкъу хэхэм ушыйд дэгъубэ хахыгъ.

**МАМЫРЫКЬО  
Нуриет.**

Сурэтхэр Іашлынэ Аспъан иех.



## Мэштогъэкуюасэхэм къаты

# Цыифхэр хэмыхъодэнхэм пай

Къалэу Мыекъуапэрэ Мыекъопэ районымрэ лъялпъэн ыкъи пэштоорыгъе юфшиэнимкэ ячыпІэ подразделение икъутамэ муниципальнэ образованиеу «Къалэу Мыекъуапэ» къизэльиубытырэ чыпІэхэм юфтихъабзэу «Унэхэм ягъэфебэн» зыфиорэр ашегъэцакъе.

Бжыхъэ-къимэфэ лъэхъаным социальнэ мэхъанэ зиэ ыкъи цыифхэр зыщыпсэухэрэ унэхъэр нахъ ухумгъэнхъэр, ма-шлом ахэм закышимыштэнным ыкъи цыифхэр хэмыхъодэнхэм анаэ атырагъэтэныр ары а юфтихъабзэм къидильтэрэ гухэл шхъаэр. Котельнэхъэр ыкъи нэмыкхэр псэуальхъеу унэхъэм ягъэфебэн епхыгъэхъэр Урысые Федерацаем ихэбзэгъэцугъе къизэрэдильтэ-

рэм тетэу хазырхэмэ е мыхъазырхэмэ аупльэклюштыхъ.

Упльэкунхэм афэхъурэ кіэуххэм ялтыгъеу, Урысие Федерацаем ихэбзэгъэцугъе къидильтэрэ шапхъэхъэр зыукохъэр ашагъэпшынештыхъ.

**Р. А. КУШҮ.**

Урысие и МЧС Адыгэ Республика-кэ и Гъэзорышланэ илофши, хэгъэгү клоц куулыкъум икапитан.



Зеконыр

# Ильэсипшым миллиардитф

Зеконым и Мафэ бэмышлэу тидэки щыхагъэунэфыкыгь. Ащ таффэу тиреспубликэ мы лэнэйком зыщегъэушомбгу-гъэнимкэ зэшуахыгэе тофхъабзэхэм зэфэхысыжхэр афашигъэх.



Зыщиушомбгунымкэ инфраструктурэм игъэпсын икьюо шаухыгъэу. Проектыкэ «Зинхия» зыфиорэр республикэм шагъэхъазырыгь, ар федеральна программахи «Урысые Федерации хэгъэгү клоц ыкли іэкыб зеконыр щигъэпсыгъэныр» зыфио 2014 — 2025-рэ ильэсхэм атэлтытағъэм зэрэхъэхъащым егъэгумэкъых, Урысые Федерации зеконымкэ и Федеральна агентстве тоф дашэ.

Зыгъэпсэфаклохэм ашлогъэшлэгъонышт фэл-фашлэхэр зыщағэцэклээр чыплэхэр ильэс къэс къызэлтэхых, — elo Къэлэшээ Инер. — Ахэм ашыщ «SPA-фэл-фашлэкэ» заджэхэ-



рэр, пыс фабэ чыгум къыз-шычэклээр чыплэхэм ар ашы-

Аужырэ ильэсхэм зеконыр Адьгейим нахышоу щызэхэ-щэгъэнимкэ зишиугъэ къэ-къуагъэхэм ашыщых хъаклэхэм япчагъэ зэрэххуагъэр, зыгъэпсэфылэхэм нахь цы-фыбэ къякылэ зэрэххуагъэр. Аужырэ ильэс 7-м тиреспубликэ зызызгъэпсэфыхэрээр нахышбэ хъуягъэ, икыгъэ ильэс сым нэгырэ мин 430-м ехү Адьгейим щыагъ.

Цыфхэм япсэукэ зыкъе-гъэлэтигъэним фэл лэнэ-кэо постэхэмкэ хэхъоныгъэхэр шольырым зэрэшашы-щым пащэхэм ана тет. Ахэм зэу ашыщ зеконыр.

Адьгэ Республикаим зеко-нымкэ ыкли зыгъэпсэфылэхэм-кэ и Комитет ишащэ Къэлэ-

шъэо Инер къызэриуагъэм-кэ, инфраструктурэм игъэпсын яшынкъэу пыльых, ащ аужырэ ильэсипшым сомэ миллиарди 5 пэлтэгъэхъагъ.

«Хэгъэгү клоц ыкли іэкыб зеконым хэхъоныгъэхэр ягъэ-шыгъэнхэр» зыфиорэ федеральна программахи 2011 — 2018-рэ ильэсхэм атэлтытағъэм диштэе къушхъэхэм псыр-къуалэхэр километрэ 73-м, газрыкъуалэхэр километришъэм ехъууху ашагъэпсыгъэх. Ильэс сым ыклиэм нэс псэуплэу Гъо-зэрэглэе зэрэштэу газыр щызэбгырашынэу мэгүгъэх.

«Лэгъо-Накъэ икъэлапчэхэр» зыфиорэ проектым игъэ-цэклээн ыклиэм фэл, ау аш-къикырэп Адьгейим зеконым



зэхашэ. Зызрашыгъэпсэфырэм фэшхъафэу уипсауныгы ахэм зыпкь ашибгъэуцожын пльэкыщт.

Зеклохэр лъэпкь мэфэкэу зэхатщэхэрэм ягуалэу къякула-лэх, адигэ шхынхэр агу ре-хыхих, зэрэпшыщхэр ашогъэ-шэгъонзу зэрагаашэ.

Адьгейим зыгъэпсэфакло къа-къохэрэм япчагъэ ильэс къэс хэхъо. Ахэр къызшыуцщт чып-лэхэр, къезыщэклэшт цыфхэр ежхэр зыщыфаем агъо-тихэмэ, тишольыр хъаклэхэр къэлэ зэптыштых.

Ежхэмий къаю тичыопс зэ-рэкъабзэр ыкли зэрэдахэр, био-сфернэ заповедникир адрэ-мэ ямышыкэу зэрэгэпсыгъэр, тимээхэр, тикъушхъэхэр зэрэхъопсагъохэр.

Къэгъэлъэгъонхэр

## Ятлонэрэу къыщызэуахыгъ

Кавказ къэралыгъо биосфернэ заповедникымрэ тыкъэзыуухыэрэ дунаим икызэтегъэнэн пыль Союзэу (NABU) Гер-манием щызэхэшагъэмрэ чыюопсым икъеухыумэн фэгъэхыгъэ тофыгъохэр бэшлагъэу агъецаклэх.



Тызыхэт ильэс сым ахэм зэ-хашгъэ къэгъэлъэгъонзу «Кав-каз заповедникым ичыопс» зыфиорэр къэлэ зэфэшхъаф-

хэм къащагъэлъэгъуагъ. Джаш фэдэу щылэ мазэм сурэт хъалэмэхэм Берлин икъэлэ-дэсхэр нэйасэ афашигъа-

гъэх. Лъэнэйкуитуми ялтыклохэр зыхэлжэгъэ зэлуклэгъум ильэс зэкэлтыклохэм гъехъя-гъэу ашыгъэхэм ыкли тапэклэ тоф зыдашлэшт тофыгъохэм ашытегуцштэгъагъэх.

Ильэс сым ыклиэм джыри къэ-гъэлэгъонхэр Германием щы-реклолхых. Джы ахэр шэнэни-гъэмрэ культурэмрэкэ Урысы-ем и Унэу Берлин дэтыр ары къызызшызэуахыгъэр. Урысы-ем исурэттеххэм ялбошлэгъэ гъэшлэгъон 50 ахэм ахэлажь. Сурэтхэр псыххом, къушхъэхэм, псыкъефэххэм, псэу-шхъэхэм атэхыгъэх, тизапо-вэдник ялыягъэу зэрэдахэр къаушыхьаты.

Сурэт къэгъэлъэгъонхэм якъызэуухыгъо хэлэжагъэх Берлин шэнэгъэмрэ культурэм-рэ я Унэу дэтыр ишащэ Павел Извольскэр, NABU-м икъутамэу Кавказым щылэ итхаматэу



Виталий Ковалевыр, Кавказ заповедникым ишащэ игуадзэ Ольга Пеговар, ащ икъеухыу-мэн фэгъэхыгъэ проектир гъэцэклэгъэ зэрэхъурэм лы-пльэрэ Алексей Бибиныр.

**Нэктубгъор зыгъэхъазырыгъэр ШъАУКЬО Аслъангуш.**

# Чылэу Алыуарэ (Бжыхъэкъуае)

## ИХЬИШЪЭ ЩЫЩ

Къалэу Екатеринодар непэ зыдэштүт чыпэм, псыхьоу Пшызэ иджабгуу нэпкъ, къызытыра-  
гъуцом, бжъэдыгъумэ ящыекъе-псэукъэ зэхъокыныгъэшхохэр фэхъугъагъэх.

Мызэу, мытлоу 1792-рэ ильэс-  
сим къыщегъэхъагъэу, гъэм-  
фи къымафи зэпимыгъэу уры-  
сыдзэм экспедициехэр зэхи-  
щэхэти, Пшызэ исэмэгу нэпкъ  
тесыгъэхэ адигэ чылэхэм къя-  
кути, тыригъэстыхыгътигъэх,  
псаоу къэнагъэхэ цыфхэр гъэ-  
ры ашыгътигъэх, ябылымхэр  
ыкы яшхэр афыхэти, зэкэ-  
клюжыгътигъэх.

1830-рэ ильэсим итыгъэхъ-  
эз (декабрэ) мазэ Пшызэ зэ-  
щтым, пачыыхъагъум идзэу  
нэбгырэ мин 16 зыхэтгъэр  
мылымкъэ къызэпэрыкыи, псы-  
хьоу Афыпс нэс лыкотэгъаг.  
А уахтэр ары чылэхэу Бжыхъ-  
экъуае, Козэт, Тэхъутэмь-  
къуае, Инэм ыкы Щындже  
урсын хэгъэгум щышхэ зы-  
хъугъагъэхэр. Кавказ заор за-  
ухым, непэрэ Тэхъутэмькъое  
районом къинэжыгъагъэх  
чылэхэр Кубанске хэкум и  
Екатеринодарскэ отдел щыш-  
хъугъагъэх. Къуаджэмэ адэ-  
сыгъэхэр ыгъэорышэнхэу,  
ашкъэ Кубанске хэкум ил-  
шхъетет іэпилэгъу фэхъунэу  
цыф агъэнэфэгъаг.

Пачыыхъагъум унашьоу  
«Положение об устройстве  
аульных обществ Кубанской  
области» зыфилоу къыдигъэ-  
кыгъагъэм къызэрэдильтигъэу,  
зэкэ чылэхэр агъэорышэнхэу  
аҳэм общественне правление-  
хэр ашызэхаштгъэх. Аҳэм  
тхъамате (старшинэхэу) афа-  
шыгътигъэх Урысюем икуулы-  
къушэ адигэхэр.

Кавказым инаместникуу Уры-  
сыем император къыгъеко-  
гъагъэм иунашьоу тыгъэгъазэм  
(декабрэм) и 30-м, 1869-рэ  
ильэсим къыдигъэкыгъагъэм  
тетэу апарэ Бжыхъэхье чылэ-  
гъэорышланлэр 1870-рэ ильэ-  
сим зэхашгъагъаг. Апарэ чыла  
старшинэу тырагъэхъэгъагъаг.  
Юнкерэу Барцо Шэуай.

Урысюем щышхъугъэх  
мамырэу щылагъэх бжъэдыгъу  
чылэмэ адэсыгъэхэ цыфхэм  
фитынгъэх къаратыгъагъагъ  
къалэу Екатеринодар дэтыгъэхэ  
бэдзэрхэмрэ щызэхаштгъэх  
ермэлтихъэмрэ ашызэнхэу ыкы  
ашызэфэнхэу.

П. П. Короленком «Горские  
поселения в Черномории в  
1791 — 1796 г.г.» зыфиорэм  
щитхъицтэгъэштэгъэх  
мамырэу щылагъэх бжъэдыгъу  
чылэмэ адэсыгъэхэ цыфхэм  
фитынгъэх къаратыгъагъагъ  
къалэу Екатеринодар дэтыгъэхэ  
бэдзэрхэмрэ щызэхаштгъэх  
ермэлтихъэмрэ ашызэнхэу ыкы  
ашызэфэнхэу.

Урысюем къыщашихъэрэ  
пкыгъохэм къаклекон фаер  
икью арагъэгъотыжынам пае  
ятовархэр зыщызерахъожын-  
хэ альэкыгъэхэ хэхыгъэ чыл-  
пэхэр Пшызэ йушо Урысюем  
къыщызэулыгъагъэх, «меновы  
дворы» арапоштыгъаг. Аш фэдэ  
чылпэхэр щышхэ зэрэхъугъэм  
щэн-шэфын-зэхъожынамкъэ  
бгъуитуми федэшко къафи-  
хъицтэгъэх.

Урысюем къыщашихъэрэ  
пкыгъохэм фабрикэхэм къы-  
даагъэхъагъэхэ товархэмрэ бжъэ-

догъухэм къызэралэхахъэрэм  
адырэ адигэ лъэпкхэр къе-  
хуапсэштгъэх ыкы къызэрэу-  
гъоихэмэ, шольтырим къихъ-  
хээхэ, зэрарышо къарашигъэ-  
хъ. Шэн-шэфынам имызакъоу,  
бжъэдыгъуухэр лъэшэу агъэм-  
сэштгъэх урысюем язэнхэу  
зэрлэмьицтгъэхэмкъэ.

Я XIX-рэ лэшэгъум Екате-  
ринодар пэблагъэху щысигъэ-  
хэ къуаджэхэр товар-ахъщэ  
рыпсэукъэм хэштгъэху зэр-  
штгъэхэм къихъкъэу, къалэм  
лъэшэу экономическэу епхы-  
гъэх хъугъагъэх. Товар хъо-  
жынам хэхыгъэ, ахъщэ агъэ-  
федээ щэн-шэфынам хэхъ-  
гъагъэх. Ахъщэ зилпэлжыгъор  
ыкы къуачэу илэр бжъэдыгъу-  
мэ къагуригъагъаг: уишыкъэгъэ  
хэпшыгхэр къэпщэфыщтхэ-  
ми, хъакулахъхэр (налогхэр)  
птыщтхэми, аҳэм анэмикл ю-  
фыбэ зэштобгъэкыщтами. То-  
вар-ахъщэ псэукъэм хэштгъэхэу  
зэхъухэм, къоджэдсхэм ящы-  
лакъэ зэхъокыныгъэшхохэр фэ-

хъугъагъэх, ящыэнэгъэ лъэшэу  
нахъ 16шэх хъугъагъэ.

Урыс тарихълэжхэм а лъэ-  
хъанам къатхыщтгъэх: «Черке-  
сы за свои товары получали не  
только одну соль, но и про-  
чие фабричные изделия за  
наличные деньги русского че-  
кана, которые появились у них  
в обращении с того времени,  
когда русские начали покупать  
их товары. Хороший доход полу-  
чили черкесы от звериного  
промысла, дававшего в продажу  
кожи крупных и пушных  
зверей, каковых в Черкесии  
было много, а также от битых  
диких кабанов, которых доставляли  
прямо тушами, так как они  
ничего свиного не употребляли.  
Покорившиеся бжедуги  
в лавках Екатеринодара закупали  
самовары, сундуки, по-  
суду, ткани, соль, сахар, мыло  
и многое другое».

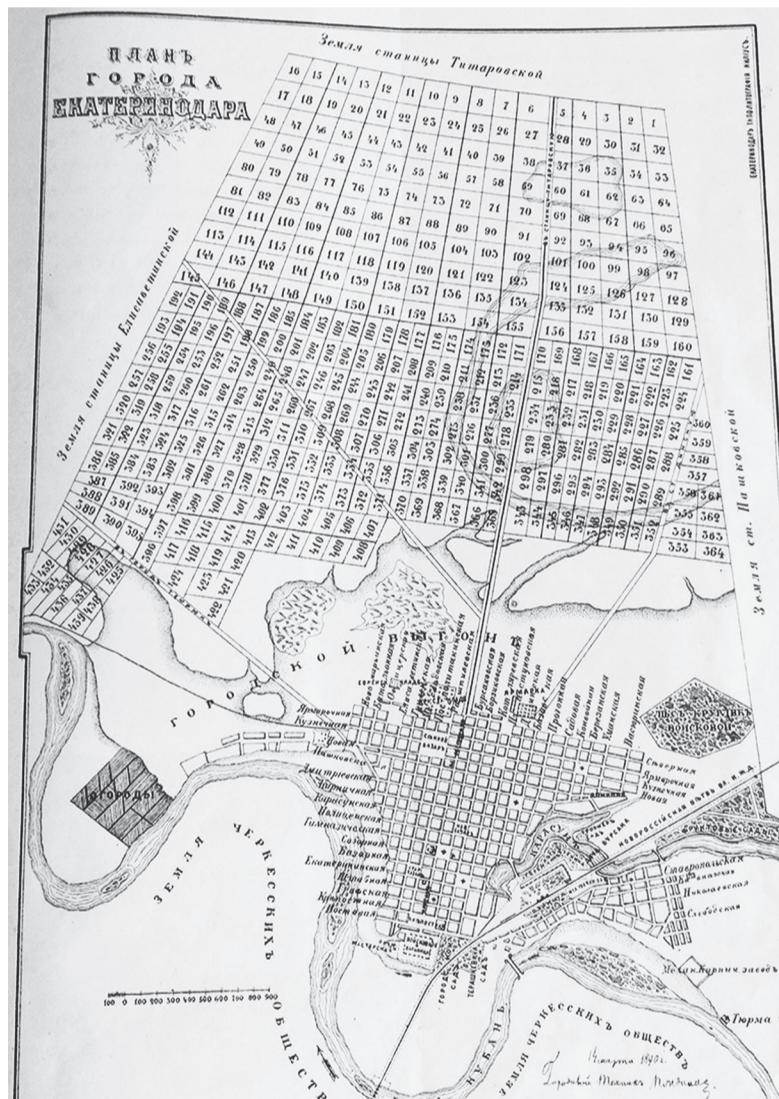
Екатеринодар благъэу къэ-  
рысигъэхэ бжъэдыгъу чылэ-  
хэм тучанхэр къашызэуахыхэу  
рагъэжэгъаг. Чылэу Бжыхъ-  
къоежын щышэу Барцо Хъа-  
нэшьу Бэгъэгушо ыкъом тучан-  
ниту къызэуихыгъаг: тучан-  
ниту зыфаоштгъэх унэ-  
гъо хъызметым ищыкъэгъэх  
хъап-шыпхэр щищэштгъэх,  
тучан ыкылум — шыхэм ыкы  
кухэм ящыкъагъэх лэмэ-псы-  
мехэр. Къалэу Екатеринодар  
къоти, сатышхэу Торэсыкъо-  
хэм (Торасянхэм) цыфмэ ящы-  
къагъэх шэкъхэр, йуданхэр,  
мастэхэр, сабынхэр ыкы аҳэм  
анэмикл товархэр къашишэф-  
хэти, Бжыхъэхъоежым щи-  
щэштгъэх. Сатышхэу хэ-  
тэу Хъанэшьу къехъулэгъагъ-  
гъаг, Iopotetkъуу къебар непэр-  
э мафэм къыднэссыжыгъ.

Хъанэшьу Торэсыкъомэ  
адэжэ зыкълокъэ, хъап-шыпхэр,  
фэшхъваф пкыгъохэу итучан-  
хэм ашишэнхэу къыштэххэрээр  
чыматхэм къыфыралхъэшт-  
гъэх ыкы чылэм кукъэ къы-  
щэжыщтгъэх. Мафэ горэм,  
къыщагъэхэр зэхихъижхээ, зы-  
матэ горэм хъураеу зэкю-  
цыщхъагъэу ыкы зэкюцы-  
пхэжыгъэх ахъщэ бэклэе къы-  
рихыгъагъаг. Лъэтемтэу тиридзи,  
ахъщэ зылем афищэхэ, ари-  
тижыгъагъаг. Джашгъум аш-  
къыралогъагъэу цыфмэ къа-  
иотжэх: «Мы ахъщэу къытфэ-  
пхыжыгъэх тэ тимылтку ыкы  
къыхэшынэе, ау ыкызэ къы-  
зэрэпфэтшырээр къэбъэшып-  
къэжыгъагъ».

**БАРЦО Адам.**  
**Доцент.**

**БАРЦО Мурат.**

Тарихынкъэ кэлэгэгъэджагъ.



Тиконцертхэр

## «Лъэпэтетым» Адыгеир еІэты

Урысыем лъэпкъ къашъохэмкэ и Къэралыгъо академическэ ансамблэу Игорь Моисеевым ыціәкі щытым ипчыхъэзэхахъэ Мыекуапэ щыкыуагъ.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо академическэ къашъохэмкэ ансамблэу «Налмэсым» и Унэшко щызэхашгъэ зэхахъэр лъэпкъ искуствэм имәфэкі фэдгъэдагъ.

Дунаим ыціәрьло ансамблэм урыс, урим, аргентинэ, нэмикл лъэпкъ къашъохэр къышыгъя. Къашъо пэпчъ гупшысэ хэхыгъя ил.

Хым дээ къулыкъур щызыхъэрэм якъашъо псынкъеу узыләпещэ. Артистхэр дахэу, зэкүжъеу фэпагъя, шуашэр дэгъо зэрахъя. Къухъэр нэм къыкыгъяуцозэ, мыләрысэм ехылләгъэ ордышбор къашъом хэгъещаагъя артистхэм яләпеләснэгъякі къагъэльагъо.

Къашъохэм 30 е нахьыбэ пчэ-



Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо академическэ къашъохэмкэ ансамблэу «Налмэсым» иартистхэр пчегум къехъэр, И. Моисеевым ыціә зыхыре ансамблэм иартисткэхэм адэуджых, адыгэ къашъом зырагъешшомбгъу...

Республикэм культурэмкэ иммиистрэу Аульэ Юрэ ти Лышхъеу Къумпил Мурат, Правительствэм аціәкі ансамблэ цэрилом къыфэгушуагъ, шлоу Ѣїэр къыдэхъунэу фиуагъ.

И. Моисеевым ыціә зыхыре ансамблэм ихудожественнэ пашэу, Адыгэ Республикэм инароднэ артисткэу Елена Щербаковам ызгутеошхокі залым чэсхэр пэтьокыгъя. Къашъоу «Лъэпэтетыр» зыгъеуцугъяу, Адыгейим



гум къихъагъяими, зэдирагъэштэн зэральэкъирэм къашъор къегъедахъ.

Къэралыгъо ансамблэр 1937-рэ ильесим зэхашаагъ. Апэрэ ма-фэхэм къащыублаагъяу ансамблэм пшъэрьль шъхъяау илэр фольклорым, Ѣїләкі-псэукіем къахъире къашъохэр пчегум къытырахъанхэр, искуствэм ишәпхъе лъагхэм адиштэхъу къагъэльэгъонхэр ары.

Игорь Моисеевым ыціәзыхъырэ ансамблэм ССРК къэралыгъо-шхом иансамблэхэмкэ аперэу

1958-рэ ильесим США-м, 1989-рэ ильесим Израиль концертхэр къащытигъя. Аш ыуж хэгъэхүм їазгъыныгъяхэр хэпшыкъеу нахьышу хъуగъагъя.

Искуствэр кючіл лъешеу Ѣїт. Ансамблэ цэрийор дунаим шүкіе щашыагъяу лъэпкъ зэфыщытыкіэхэм яльэмидж Ѣїэнгъя їащыгъя. 2017-рэ ильесим ансамблэм июбилей концерт Мыекуапэ къызыщетым, адыгэ къашъоу «Лъэпэтетыр» къызэришыагъяэр сыйдым ымыосагъ! Блыпэм тызэпплыгъе пчыхъе-

зэхахъэм ансамблэм хэт пшъашхэм тильэпкъ къашъо икіәркіеу къитфагъэльэгъуагъ.

Сэе плъыжъхэр пшъашхэм ашыгъеу пчэгур къагъекъеракъ. «Лъэпэтет» къашъор къызэрыкіоп. Артисткэхэм шъабэу ашыре лъэбэкүхэм искуствэм купкіеу илэр къагъэльагъо. Нэппъэгъуки къэшъуакъохэм къыталорэр гурилоньшоу къытфэхъу. Лъэпкъ шэн-хабзэхэм ядэхагъе, пшъашхэм яләдб, нэмикхэм унаэ атеодзэ. Пхъекъычир агъэжынчызэ, орэдышиом зырагъээты...

инароднэ артистэу Хъоджэе Аслын ишуагъякі ансамблэхэм язэпхыныгъяхэр Ѣїэнгъя їащэшыгъялтэхъэрэр Е. Щербаковам хигъеунэфыкыигъ.

— Адыгэ къашъоу «Лъэпэтетыр» тирепертуар хэтышт, тигуапэу дунаим къыцыдгъэльэгъошт, Адыгейим нахьыбэрэ тыкъеклонэу, концертхэм тащызэукинену тыфай, — къыуагъ Елена Щербаковам.

Сурэтхэр пчыхъэзэхахъэм къытхетхыгъя.

### Грознэм щызэбэных

Урысыем дзюдомкіэ изэнэкъоу непэ къалэу Грознэм щаублэ, Адыгэ Республикэм ихэшыпыкыгъэ командэ зэу-кігъуҳэм ахэлажъэ.

Тибэнакъохэу Ордэн Заур, Бат Аскэр, Дэхъу Азэмэт, Мэлыщэ Ахъмэд, Мерэм Дамир, Пашло Алый, Тулпарэ Айдэмэр, Хакурынэ Хъазрэт, Шъэоцыкыл Рустам, Шыгъущэ Амир, Ингъуш Владимир, Ульяна Ткаченэр, Кіләбый Рузанэ, Дарья Ищенкэр, Ирина Евтушенкэр Грознэм щыкъошт зэу-кігъуҳэм ахэлжъэштых.

— Чыркыулык 10 – 13-м Урысыем ибэнакъохэр алырэгъум щызэнэкъоу ўштых, — къытилиагъ Адыгэ Республикэм дзюдомкіэ ихэшыпыкыгъэ командэ итренер шхъяау Бастэ Сэлым.

— Чыркыулык 13-м шольырхэм яхшылыкыгъэ командахъэр зэу-кігъуҳэм.

ЕМТЫЛЬ Нурбай.

Зэхэзыщагъэр  
ыкыи къыдзы-  
гъекъирэр:

Адыгэ Республикэм лъэпкъ Иофхэмкіэ, Икыб къэралхэм ачы-  
псурэ тильэпкъ-  
гъуҳэм адыярэ зэпхы-  
ныгъхэмкіэ ыкыи  
къэбар жуғъэм  
иамалхэмкіэ и Комитет  
Адрессыр:  
ур. Крестьянскэр, 236

Редакциөр зыдэ-  
щи йэр:  
385000,  
къ. Мыекуапэ,  
ур. Первомайскэр,  
197.

Телефонхэр:  
приемнэр:  
52-16-79,

Редакциөм авторхэм  
къайхырэр А4-кіэ  
заджэхэр тхъапхэу  
зипчъагъякі 5-м  
емыхъхэрэр ары. Са-  
тырхэм азыфагу 1,5-рэ  
дэльэу, шрифтыр  
12-м нахьыцыкъунэу  
щытэп. Мы шапхъе-  
хэм адимыштэрэ  
тхъыгъэхэр редакциөм  
зэкегъекъожых.

E-mail: adygoe@mail.ru

Зыщаушыхъятыгъэр:  
Урысыем Федерациөм  
хэутын Иофхэмкіэ, тел-  
радиокъэтын-  
хэмкіэ ыкыи зэлты-  
иэсикіэ амалхэмкіэ  
и Министерствэ  
и Темир-Кавказ  
чыпэ гъэоры-  
шыл, зэраушыхъятыгъэ  
номерыр  
ПИ №ТУ23-00916

Зыщаушыхъятыр  
ООО-у  
«Полиграф-ЮГ»,  
385000,  
къ. Мыекуапэ,  
ур. Пионерскэр,  
268

Зэкіәмкі  
пчъагъэр  
4075  
Индексхэр  
52161  
52162  
Зак. 2550

Хэутынм узышы-  
кіэтхэнэу Ѣшт уахътэр  
Сыхъатыр  
18.00

Зыщаушыхъятыр  
уахътэр  
Сыхъатыр  
18.00

Редактор  
шхъяау  
Дэрбэ Т. И.

Редактор шхъяау  
игуадзэр  
Мэшліәкто  
С. А.

Пшъэдэкъыж  
зыхъырэ секретарыр  
Гъогъо  
З. Х.

Дзюдо

## Нартым тыфэгушшо

Телефонкіэ къатыгъ. Гъэмэфэ Олимпиадэ джэгунхэр ныбжыкъицхэм азыфагу Аргентинэм икъалэу Буэнос-Айрес Ѣекъо.

Урысыем дзюдомкіэ ихэшылыкыгъэ командэ хэтэу зэнэкъоу хэлжэгъэ Нэгъуцу Абрек килограмм 66-м нэс къэзыщечыхэрэ ябэнэгъ. Дышъе медалым икъыдхэн фэгъэхыгъе зэу-кігъуҳэм Азербайджан илъиклоу Вугар Талыбовыимэ Нэгъуцу Абрекрэ ѡшызэнэкъоу угъяхъ. В. Талыбовыим бэнэгъум теклоныгъэр къыщидхи, дышъе медалым фагъэшшошагъ.

Нэгъуцу Абрек тыжын медалыр къыдхигъ. Адыгэ Республикэм и Лышхъяау Къумпил Мурат нарт шъяоу А. Нэгъуцу фигъэхыгъе шуфэс тхигъям къышёло батырьим зэрэфэгушшор, игъэхъагъэхэм ахигъэхъонэу зэрэфэгъэлгарэр.

Нэгъуцу Абрек Тюлсе районым икъуаджэу Агуй-Шапсыгъ Ѣшц. Урысыем изаслуженэ тренерэу Нэгъуцу Джамболэт итренер – ар бэнаклом ят. Спорт унагъум щапулагъе Нэгъуцу Абрек тигъэзетеджэхэм аціәкі тыфэгушшоагъ, имедальхэм ахигъэхъонэу тыфэгъэшшоагъ.

— Зэкіэ къытфэгушшоагъэхэм, къытфэгумэхъяхэрэ лъэшэу тафэрэз, — къытилиагъ Нэгъуцу Джамболэт. — Адыгэ имедальхэм тафэрэз, — Ѣшц. Тхъэм шүкіе тызэу-гъя.

Нэгъуцу телефонкіэ афытеуагъэх Адыгэ Республикэм дзюдомкіэ ибэнепл еджапл итренерхэрэу Бастэ Сэлым.



Беданыкъо Байзэт, Нэпсэу Бисльян, бэнакъохэм ашыщхэр, нэмикхэри.